

ดอกไม้โบราณยุคดีไทย ๑๒

โดย ชักกลอน ๕๗ 27

๕๘-๑ บัวหลวง

“บานเย็นบานสะพรั่งฝั่งสระบัว
เหมือนเย็นเข้าเหย้าอยู่อยู่กับน้อง
มะลิวัลย์พันระกำขึ้นแกมจาก
ได้สามวัดกรรมพรากรไปจากห้อง”

วรรณคดี: ขุนช้างขุนแผน (ตอนขุนช้างตามนางวันทอง)

ผู้ประพันธ์: สุนทรภู่

ดอกบัวหลวง Nelumbo nucifera

พืชวงศ์ Nelumbonaceae

บุปผาน้ำ ลำน้ำ ไร่ ในวรรณคดี

เป็นราชินี แห่ง ไม้หน้า ลำเล่อใจ

ชื่อสามัญ ขานว่า Sacred lotus

Egyptian lotus จัดกลุ่มไว้

Subtropical Temperate Zone บนแดนไท

มีหลากหลาย สายพันธุ์ ผันแปรไป

ชื่อท้องถิ่น ยืนกล่าวนาม ตามสี่ไฉ่

บัวอัครชาติ อัครขมพู ชูไฉ่

โกกระฉูด สัตตบงกช บัทมากีไซ

บัวอุบล ไฉไล คล้ำบุณทริกา

ถิ่นกำเนิด แถบเอเชีย อินเดียนไทย

มีเหง้า, ไหล ในใต้น้ำ จำพูดทรา

ดอกสีขาว ขมพูเหลือง ประเทืองตา

มีคุณค่า ทางโภชนาการ คาถาหวานดี

เขี้ยวไทย กายแข็งแรง แกร่งทนทาน

มีสารต้าน ทานมะเร็ง เล็งเคิ่งลิ

บำรุงหัวใจ คลายอ่อนเพลีย ละเหยยฤดี

บำรุงสตรี มีครรภ์ ปลอดภัยงาม

ดอกบัวงาม นำสติปัญญา หลักราชูปุท

ความพิศุทธิ ฝูงฝูง ครองใจล้ำ

บุษารัตนตรีย์ ไฉศรีทธา เมตตาธรรม

พุทธธรรม คำไฉกา ตราตรึงใจ

สถิตย์พันธ์ ธรรมสถิตย์

จึงชี้เฝ้าว่าบัลห่อทุกผู้รู้กันแล้ว
ให้บูชาพระพุทธรูปจีนสี่ศรี
เพราะดอกบัลนี้สูงค่า ไร้ราศี
คุณค่ามีมากยิ่งนักจักบูชา

บัลเป็นพืชน้ำมีหัว ไปในทุกเขต
ด้วยมีเจตจำนงปลูก ไร่ได้ศึกษา
โดยเปรียบเทียบกับสถิติปัญญา
ของมนุษย์นั้นว่ามีค่าอย่างไร

บัลสี่เหล่าเรารู้ว่าพระพุทธรูปเจ้าเปรียบ
และได้เทียบเปรียบไว้ได้ชัดใส
บัลได้ห้าปีมีน้ำเหนือน้ำใจ
เมล็ดหนึ่ง ได้คือบัลเม็ดโคคนตม

บัลในไทยแบ่งได้สามสกุล
บัลหลวงหนุมบัลสายได้เหมาะสม
บัลวัดตอเวียงนี้คนนิยม
น้ำขึ้นนมสามสกุลหนุมหลวงดี

บัวหลวงนั้นมีชื่อหลากหลาย
จำแนกไปตามสีดอกหลากหลายสี
สีชมพูเรียกโกกกระถนบัวหม่า
สีขาวเรียกบุณฑริกบุณฑริกนา

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายพันธุ์ แตกต่างกันตามขนาดและดอกหนา
มีชื่ออีกมากยากจะพรรณนา หาได้จากตำราที่เขียนกัน
ลักษณะเป็นพืชน้ำล้มลุก ลำต้นปลุกเป็นเหง้าเป็นไหลนั้น
ดอกเกิดจากหน่อที่ขุดปล้องต้น จะเจริญพันธุ์อยู่ในหรือเหนือน้ำนั้นเอง

ดอกมีหลายสีมีให้เห็น ทั้งเป็นขาวชมพูเหลือง ไม่ค่อยหอม
ผลอยู่ในฝักสีเขียวกลมเกลี้ยงรสขม ผลกินรสขมอร่อยล้ำจ้ำจี้
สรรพคุณมากมายและหลายหลาก ทั้งและรากบำรุงกายได้ชุ่มฉ่ำ
คุณค่าอาหารสูงเพิ่มพลังงานนั้น และมีสารพัดต่อต้านมะเร็งอีกด้วย

บัวหลวงเป็นอาหารทั้งคาวหวาน ทำทานได้หมดสายเหง้าหัว
ฝัดแกงหรือทอดได้ดีด้วยบัว
คนถนัดน้ำดอกมาบูชาพระดี

อาชนท์ ตรีวิสูตร

เห็นบัวขาว ปรากฏอยู่ ในบึงใหญ่
ลมพัดพราว สด่างใส ใส่อพัสต์อยู่
บัวแฉะโดย รอยรีน ชื่นเคนุ
งามเด่นทรู เลิศล้ำ กว่าตอกใจ

ราชินี ไม่น้ำ สมญาเล่า
สี่ชมพู พริ้มเพรา เจ้างามใส
นิลบุล น้ำเงินนี้ สีสแทนใจ
เหลิ้องสดใส แฉะงาม อร่ามบึง

บัวนั้นมี ประโยชน์ หมดทั้งสาย จากไปไกล คราใด ให้คิดถึง
แก่งสายบัว แม่ทำอรุณ พลุอรุณฟ้า ยังขานขึง ใจอยู่ มีรู้อย
อันเม็ดบัว นั้นแฉะดี มีคุณค่า ชดยรักษา ผู้ป่วยใหม่ ไม่นอนหาย
บำรุงเลือด บำรุงใจ ให้หลับสบาย ต้มเป็นน้ำ สมุนไพร ไข้รากบัว
ดอกบัวนี้ นิยม บูชาพระ ให้เลิกละ สัจร้าย กวาดใจท้อ
ทั้งโลกรัก หลงโกรธ โทษเมามัว รักดอกบัว รักจนสิ้น ขิวันวาย

ศกุนตลา ณ หนองคาย

กลางสระใหญ่บัวหลวงไกลทั้งใบดอก คดลิ้นละลอกจากลมปลิวพลัดอ่อนไหว
 บ้างตุมเต่งบ้างแรกแย้มบ้างโรยไป ฝักบัวไขว้เสียวลัดตุงดงาม

หนึ่งบุณทรักษากระฉ่างพรางแลเห็น กลีบดุงเพ็ญนวลแย้มอ้อมร่ำ
 เกล็ดองเกสรอ่อนช้อยแลดูงาม ทาบแสงยามโพล้เพล้สุดพรรณนา

บรรจงเก็บดอกตูมอวบอ่อน ฝ่องพราวอ่อนนวลกลีบถวิลหา
 สดปลั่งตีอ่อนพระกราบบูชา การุณย์เฝ้าหนาพาทิไทยพันภัยพาน

กุศล คำเพราะ

ราชินี แห่ง ไม้ น้ำ เลิศล้ำเหนือ
 แลเห็นอะเคื่อ ยามเมื่อพบ ประดับเห็น
 คนขอพบใช้ ไหว้พระ ใครกะเกณฑ์
 ดอกบัวเด่น เสน่ห์ มีที่มา

บัวสีเหล่า พระพุทธองค์ ทรงเปรียบไว้
 บัญญา ไฉ หรือใจเงา เต่าตื้นหนา
 ตรีกตรองดู รู้เห็น เสน่ห์นี้
 อย่างได้ช้า มาคิดดู รู้ความนัย

บัวพ่นน้ำ สีธรรมดี มีความคิด
 มีดวงจิต ขัดพระธรรม นำมาใช้
 สี-สมาธิ-ปัญญา นำปลื้มใจ
 ปฏิบัติได้ ครบถ้วน กระบอความ

บัวปริ่มน้ำ ทำกรรมดี ที่ใก้ไกล มีพลังพละต ปฏิบัติพร่อง สิ่งต้องห้าม
คนทั่วไป ในโลกนี้ มีประจำ บรรลุธรรม ล้ำได้หนา ถ้าตั้งธง

บัวใต้น้ำ ทำดีหนอ พอเห็นได้ ยังเปิดใจ ใส่ธรรม นำเสริมสร้าง
ถ้าครุฑี มีมิ่งมิตร จิตมั่นคง หมั่นขุขุขุ สร้าง ได้ถึง ซึ่งคนดี

บัวใต้น้ำ ชื่นชมหนัก จักขอกกล่าว อาหารเต่า เจ้าอ้อมหน้า ตามวิถี
ใจใจเงา ทั้งเศร้าเพรียย เตี้ยทั้งปี ตรีลี หนีห่างไกล ยามได้เจอ

ไร้ประโยชน์ โทษนี้ มีมหันต์ อย่างนี้จักสัน ฝนเปลี่ยน เพียรเสมอ
เสียเวลา ค่าต้อย น้อยจริงเออ อย่างมัวเพ้อ เจอแล้วกลุ่ม ไม่คุ้มเลย

บัวพินน้ำ ล้ำเลิศเหนือ คราเมื่อพบ ยามประสบ ได้คบนั้น มันเหนือเอ๋ย
บัวปริ่มน้ำ สัมพันธ์ไว้ ได้ดังเคย ควรเพิกเฉย กลุ่มที่เหนือ แค่เกื้อกูล

ความหวังดี มีได้ ให้จำกัด ปฏิบัติ ชัดเจน เน้นการหนุน
ทำสิ่งดี มีเมตตา เอื้อการุณย์ นำเทิดทูน ทำบุญไว้ ได้มั่งคด

“คบคนพาล พาลพา ไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพา ไปหาผล”
คิดได้แล้ว เหล่ามรดกหมู่ วิญญาณ ไม่ลับสน ชนชั้นไหน ไม่เกี่ยวเลย

โกวิท ธีรวิโรจน์

ดอกบัวหลวงปวงชนใ้บูชาพระ
สามดอกหนึ่งเป็นตัวแทนวันทาทำน
พุทธะ ธรรมะ สังฆะผู้สืบสาน
ใจให้นามอันโอ่เอมเปรมปรีดา

สักบัวแก้วแกะเม็ดเคี้ยวเด็กเด็กชอบ
หวานมันกรอบกรุปอร่อยสุดสรรษา
เก็บสักบัว ไปฝากน้องจากที่องศา
นำขึ้นหนักกินดีบัวขมนำดู

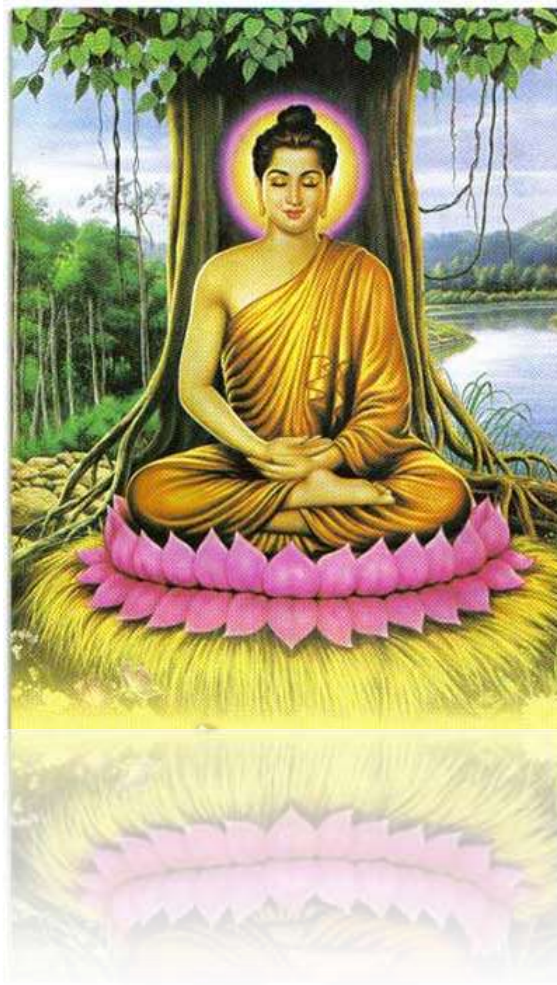
รากบัวหลวงปรุงอาหารทั้งคาวหวาน ต้มน้ำตาเช็ดแสบแก้งตุ่มกระดูกหมู
สกัดน้ำมันน้ำอาร์ซีเปียกผิวคูด น้ำพริกปลาทูเมนูเด็ดที่๑ ใบบัว

เกสรบัวหลวงปรุงยาหอมและยานัตถุ์ สารสกัดจากเกสรหอมพั่งท้อ
ผสมครีมบำรุงผิวทาทั้งตัว สอนดีบัวช่วยคลายเครียดหลับสบาย

ดอกบัวหลวงดีด้วยมีกลิ่นหอม งามรัตนอมรมล้ำในต่อนสาย
ราชินีไม้น้ำงามพริ้งพราย บลูกริษยงรายกระถางใหญ่ประดับไว้ชน

ดองพร เดชกฤษทอง

เป็นราชินีแห่ง ไม่น้ำงามสะอาด
เป็นสมณชาติเอกบังงามยามเหนือน้ำ
เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์สูงสุดของงาม
คือดอกบัวอยู่เหนือน้ำงามสะอาดดุจดาว

บัวเป็นพืชน้ำล้มลุกพุ่มในน้ำ
ดอกบัวงามพบทั่ว ไปเห็นได้ว่า
ในเขตร้อนชื้นขนาดใหญ่เจ้าเงาะเจ้า
กว่าไรชลาตายลมดินกินหลายปี

ดอกที่บานยามใกล้ค่ำถึงย่ำรุ่ง กลิ่นจรุงถึงยามสายให้ทำยา
ช่วยแก้ไข้ตัวร้อนเน่นหมึก ช่วยรักษาบำรุงหัวใจให้ดีนา

วิกตอเรียบัวกระดังงูรู้จัก ใบใหญ่หนักอายุปริ่มน้ำงามนักหนา
เห็นได้บ่อยในสระน้ำงามติดตา ใบที่หนาทรงกระดังงูปอกงาม

ใบที่มีสีแดงคล้ำอำเบลิ้นไป มาเป็นใบเดี่ยวขลิบรีเหนือน้ำ
ทรงกระดังงูใหญ่รูปหัวใจงาม ขวอนติดตามจะมีหนามตรงก้านใบ

ดอกจะบานยามใกล้ค่ำถึงย่ำรุ่ง กลิ่นหอมฟุ้งดอกหุบบานยามวันใหม่
ดอกแรกบานมีสีขาวพราววิไล นานเบลิ้นไปขาวชมพูสุ้มแดง

ประโยชน์นั้นมิบ้างอย่างสองบัว บดกให้หัวใช้ประดับในสระแสง
ก้านดอกบัวเขาชวนำไปทำแกง ไม่แฉะแฉ่งแฉงคุณค่าอย่าทำเหม็น

หาดันบัวปลูกกันบ้างไว้ในอ่าง นำมาวางกลางแดดจ้าอย่าตั้งอ่างเขิน
จะพันธุ์ไหนบัวอะไรอย่าได้เมิน ขอลงนเขิบปลูกทำยาคุณค่าอันหนึ่ง

จตุพร สุวรรณปากแพรก

อิมเอมใจยามที่ได้ถวายพระ

ยัตธรรมะตั้งจิตอธิษฐาน

ประณตน์อมวาทะตลอดลงบนพาน

กัมภกราบกรานต์โดยจิตใจที่มันคง

บวชตลอดเป็นไม้ล้มลุกอยู่ในน้ำ

เหง้าไหลดำอยู่ใต้ดินอย่าล้มทอง

แตกต้นใหม่จากตัวไหลเพื่ออย่างคง

ให้ดำรงคงเฝ้าพันธู์นิรันดร์ไป

บวชตลอดมีสี่พันธุ์ตามสัตตอก ซื่อใช้บวชความแตกต่างของดอกได้

สี่หมพ พุทุม บัทมา งามวิไล สี่ขาวไซริ้ บุนทริกิ ดอกเรียบปลาย

หมพชัอน สัตตบงกช รูปไข่ป้อม สี่ขาวชัอน สัตตบุดย์ โดยสัตใส

ชุตอกสูงอยู่เหนือหน้าเจ็ดใสใส เปรียบเทียบไว้ได้กับคนมีปัญญา

บวชตลอดเป็นพรรณดอกไม้อันพุทธประวัติ ที่ควรจัดทำมาปลูกในบ้านหนา

สายใยบัวยาวยัดเหยียดเหมือนน้ำพา ความหล่อทาร์กกันผยาอนานแฉย

อภัยพร แฉนฉงษ์

ปลุกบัวไว้ในอ่าง กลางสนาม
เพื่อถวายงามเท่านั้น ฉันทำได้
ซื้อบัวอะไรบ้าง จำไม่ได้
เห็นต้นไหนแจ่มใส ตัดเอาทั้ง
โองน้ำอันตั้งไว้ ใจกลางอ่าง
มีปลาบ้างแหวกว่าย ลอยไปมา
ทั้งดอกแหม่นดอกฟ้า เป็นพองพอง
ถึงเวลาตัดอง่าย ระบายน้ำ
เก็บดอกบัวขึ้นมา บูชาพระ
บัวนี้แหละได้พาน กราบกรานไหว้
โดยเฉพาะบูทอด นิยมใช้
ไหว้กราบไหว้ ทุกวัน พันธุ์นี้ตราย

ณรงค์ ศรีพุ่ม

บัวหลวงงาม ใตยใไล ไม้ล้มลุก นิยมปลูก ทุกแห่งหน ต้นใต้น้ำ
 ดอกชมพู ใตตบงกช ใตงดงาม ก้านใบหนาม มียางขาว ใบเทานวด
 ออกดอกเดี่ยว มีหลายสี ที่ใตใไล กสิรูปไข่ เกสรเหลือง เรืองใตง
 บานใตงใก้ ชูใตดอก ออกใตงอน ทุกใตงอน ประโยชน์ใตง ใตทำยา
 รากใตนี้ ที่ใตใไล แก่ใตมเห ใตบใตใตใไล ใตใตใตใไล บอกใตง
 ยางใตใไล แก่ใตงใตง เพใตใตใไล ใตใตใไล ใตใตใตใไล เพใตใตใไล
 ใตใตใไล ใตใตใไล มีหลายใตใไล ใตใตใไล ใตใตใไล ใตใตใไล
 ใตใตใไล ใตใตใไล ใตใตใไล ใตใตใไล ใตใตใไล ใตใตใไล

ศรีวัฒณ์ สุวรรณ

ถ้ำจอมใจ ไหว้พระอธิษฐาน
ปทุมมาลัยรูปเทียนแว้นถวาย
ขอรำลึกพุทธคุณบุญในกาย
ที่พึงหมายคุ้มเกล้าประเทศไทย
ดอกบัวงามยามเช้าตะวันส่อง
ที่หมายปองสิ่งดีอยู่ไกลไกล
ลมพัด ไชยโรยรินชื่นหัวใจ
บานยั่วให้บินอยู่หมู่กุหลาบ
บัวหลากหลายสายพันธุ์นี้ไม่มีอยู่
ใจเจ็ดขุมขุมพระศาสดา
ตั้งบาตรเช้าถวายดอกปทุมมา
สุขอุราใจสงบพบทางบุญ

บัวนั้นหนามมีสองสกุลใหญ่ หนาคปลูก ได้เก็บเหง้าเผ่าเวียงหมูน
บัวเมืองร้อนอ่อนช้อยค้อยค้ำคูณ ตามสกุลปลูกบ้านเราเจ้าสวดยงาม

ทั้งบัวหลวงบัวสวดยงามพรายพริ้ง วิกตอเรียสวดยจริงในสยาม
น้ำกระเพื่อมลมแผ่วมาใต้ฟ้าคราม แม่มैयाมทุกซึ้งใจฝนคลายลง

บัวหลวงพันธุ์มากมีสี่สวดยดี ไก่กระณตฉัตรชมพูดูน่าหลง
บัวป้อมขาวสัตตบุษย์สุดใจอง นามอนงค์เบรียบบัวงามอร่ามตา

มีคุณค่ายิ่งนักประจักษ์ชัด รากเหง้าตัดอาหารหวานคาวหนา
ทั้งสายบัวไหลบัวใช้นานา ดอกมีค่าบุขำพระละอบาย

ตั้งคำสอนพุทธองค์ทรงเอ๋ยไว้ บัวท้อ ไปดีระดับนับความหมาย
เบรียบบัวญาคนเราเล่าบรรยาย ขออย่าเป็นเหล่าสุดท้ายใต้โค่นตรม

อัญชลี ณ เชียงใหม่

